

ÚVOD K SLOVENSKÉMU VYDANIU

Drahí slovenskí čitatelia,

som veľmi šťastná, že sa môžem s vami podeliť o svoj príbeh. Okrem iného aj preto, že sama mám slovenské dedičstvo. Moji prarodičia z matkinej strany pochádzali z trojuholníka medzi Košicami, Prešovom a Michalovcami. Do Spojených štátov amerických emigrovali v roku 1878. Boli to poľnohospodári, ktorí nemali síce veľa peňazí, ale zato pestovali silné hodnoty a nelenilo sa im tvrdo pracovať. Svojich prarodičov a starých rodičov, ktorí sa tiež narodili na Slovensku, považujem za pôvodných priekopníkov. Tieto dve generácie mali odvahu riskovať, znášať krátkodobé dôsledky zlých pracovných podmienok a odlúčenie od svojich rodín, aby vybudovali lepšiu budúcnosť.

Som tým, kým som, pretože som od svojich slovenských starých rodičov dostala veľa lásky. Pestovali vo mne moju zvedavosť, nádej a vieru. Spolu so zmyslom pre humor išlo o jedny z mojich najlepších nástrojov na prežitie. Hoci nedokážeme zabrániť tragédiám, ktoré sa nám prihodia, môžeme zmeniť spôsob, akým o týchto udalostiach premýšľame a ako na ne reagujeme.

V mojej knihe vás prevediem dobrými aj zlými časmi. Dúfam, že moje horolezecké zážitky vám poslúžia ako metafora pri hľadaní paralel vo vašich životoch. Bez ohľadu na vážnosť situácie je na konci tunela vždy svetlo. Som vďačná svojmu vydavateľovi Ivanovi Harmanovi, ktorý založil a vedie vydavateľstvo Artis Omnis, za príležitosť prerozprávať svoj príbeh v slovenčine, a Michalovi Mlynárovi, námestníkovi generálneho tajomníka OSN a zástupcovi výkonnej riaditeľky Programu OSN pre ľudské sídla, ako aj dr. Andrei Mlynárovej, s ktorými som sa spriatelila počas ich pôsobenia v New Yorku.

Dúfam, že táto kniha vám vyčarí úsmev na tvári.

Vanessini príbuzní, ktorí zo Slovenska emigrovali do USA koncom 19. storočia

DOBRY BOZE, NEDOPUSTI, ABY SOM TO POSRAL.

MODLITBA ASTRONAUTA, KTORÁ SA
PRIPISUJE ALANOVI B. SHEPARDOVI,
PRVÉMU AMERIČANNOVI VO VESMÍRE

12

Úsek definovaný ako Mount Everest má na dĺžku aj šírku o niečo viac než matrac manželskej postele. Silný vietor ošlahával drsný vrchol, nafúkaval ľadové kryštály do závejov odpadkov a ošúchaných modlitebných vlajok. Klamala by som, keby som tvrdila, že som bola nadšená. Bola som príliš unavená a vysilená od adrenalínu, aby som pocítila to, čo nazývam rýdzim šťastím. Nebolo to všetko, čo som si predstavovala, že to bude, ale bola som tam a na okamih bolo toho všetkého dosť. Stála som na vrchole sveta, telo sa mi chvelo od vyčerpania, myseľ bola otupená od únavy.

Phindžo Dordže a ja sme tam dorazili ako prví z nášho tímu. Cez vysielачku sme to oznámili do základného tábora. Porazili sme davu. Okolo nás sa motalo okolo dvadsať ľudí, bavili sa s vlajkami a kamerami v prvom svite chladného mliečneho úsvitu a nie, ani jeden z nich nemal dosť sily v zdrevenených prstoch, aby dokázal otvoriť moju prekliatu fľašu s vodou.

Tak fajn. Čo teraz? Fotka z vrcholu. Vlajky. Kamera. Prečo nefunguje? *Zmrzli mi baterky, dopekla.* Z batoha som vyhrabala záložné batérie, ktoré som dôsledne zabalila do papiera - a aj tie boli vybité. Žiadne fotky z vrcholu sa rovnajú žiaden vrcholový certifikát.

Príprava obradu Puja

„Johannes, tu hore!“ Zakývala som naňho, keď nasadol na zubatý hrebeň dole pod nami. Vynikajúci kandidát na hrdinu dňa. Zvítali sme sa s ťažkopádnyh objatím a srdečným tľapnutím v hrubých rukaviciach. „Dobrá práca, Johannes, dobrá práca.“

„Aj ty,“ zafunel. „Čau.“

„Johannes, funguje ti kamera? Môžeš ma odfotiť na vrchole?“

Fungovala a mohol.

„Som ti dlžná Fantu, veľmi veľa Fánt,“ potešila som sa. „Fiha, koľko ty máš bannerov!“

Mal ich kopec, ale počkala som, kým sa s nimi odfoť, aby sme mohli zamieriť späť spolu. Medzitým došiel aj náš tímový kolega Perry. S Johannesom sme mu unavene nastavili dlane na ťapnutie. Nijaké objatia. Nijaké poskakovanie od radosti. Jednoducho sme tam boli. Pretože tam je. A za ním prichádzali ďalší horolezci. Zaslúžili si svoj moment na vrchole a ja som už premýšľala o tom, že sa vydám do zradnej ľudskej zápchy, ktorá sa formovala na Hillaryho schode pod nami.

Vrchol hory je iba v polovici cesty.

To mi vtíkali do hlavy spolu s varovaním, že väčšina úmrtí sa stáva na spiatocnej ceste. Psychicky som sa na to pripravovala, vypočítavala si, koľko kyslíka by som mala obetovať etikete zostupovej línie, ale nič ma nemohlo pripraviť na obrovský rad, ktorý sa vytvoril pod nami. Zovrelo mi srdce. Počula som hororové príbehy o omrzlinách a edémoch spôsobených tým, že ľudia stáli a čakali hodinu aj dlhšie, kým im iný horolezec dovolí prejsť, otáľajúc v Zóne smrti dlhšie, než to ľudské telo dokáže zvládnuť. Nemienila som dovoliť, aby sa toto stalo Phindžovi Dordžemu či mne. Bol to Kamiho syn. Pocítila som voči nemu záchvat ochranárskeho pudu, ktorý bol prekvapivo materský, inštinkt medvedice, o ktorom som vôbec netušila, že ho mám.

Niežeby sme sa s Jonathanom rozhodli nemať deti. Bolo to rozhodnuté dávno predtým, ako sme sa spoznali. Keď som začala chodiť na strednú školu, aj keď som ešte s nikým ani nezačala randiť, moju matku posadla predstava, že by som mohla otehotnieť a „pokaziť si život“. Najskôr sa upriamila na antikoncepčné tabletky, ale čoskoro preradila rýchlosť na sterilizáciu. Obaja s mojím otcom boli mladí, keď som sa narodila, deti, ktoré majú deti, nedostatočne vybavené na rodinné výzvy. Sformulovala si ten scenár ako tú najhoršiu vec, ktorá sa človeku môže stať, až kým jej názor nezmenila tá najhoršia vec, ktorá sa môže stať – smrť môjho brata.

Celé detstvo som mala na očiach starú mamu, ktorá smútila za synom, ktorého stratila v druhej svetovej vojne. Bol súčasťou Prvého práporu Deviatej námornej pechoty, ktorý prezývali „Chodiace mŕtvoly“, čo bol zvrät, ktorý mi často napadol počas dlhého pochodu na rôzne hory. Moja stará matka sa nikdy nespamätala zo straty syna. Teraz som videla to isté u svojej matky, ktorá sa celkom nevedomky strácala v rovnakej hmle. Pár týždňov po Benovej smrti podali s otcom návrh na rozvod. Obidvaja sa odsťahovali a nechali ma žiť samu v rodičovskom dome so spomienkami, pre ktoré bolo

pre nich príliš bolestivé prísť ma pozrieť. Zaplavená vlnou viny pozostalých som prijala plnú zodpovednosť. Pokúsila som sa všetko odčiniť. Najskôr som sa snažila im pomôcť. Neskôr som ich chcela nenávidieť. Napokon som pochopila, že ich vnútorné zrútenie nijako nesúvisí so mnou. Predstavovala som iba vedľajšiu škodu. Funkčný bod: bola som na to sama.

Z nejakých dôvodov, ktoré som nikdy nepochopila, moja matka bola silne presvedčená, že by som si mala dať podviazať vajíčkovody. Vtedy som to vnímala podobne, ako to vnímam dnes. Jednoducho nedokážem dieťaťa zabezpečiť šťastie. V mojom živote bolo veľmi veľa odľahlých hodnôt. Keď sa žena stane matkou, očividne sa vystaví hrôzostrašnej úrovni zraniteľnosti. Súhlasila som s operáciou a keď sa lekár zdráhal na to pristúpiť, obišla ho, získala potrebné oprávnenia a dala dokopy papiere. Podstúpila som sterilizáciu ešte skôr, ako som vôbec mala prvýkrát sex. Moje telo stále robilo v mesačnom cykle všetko, čo malo, ale vtedy ani nikdy potom mi už nehrozilo riziko otehotnenia. Všetku svoju kreatívnu energiu som venovala učeniu a neskôr svojej kariére. Akékoľvek materské nutkanie som smerovala na charitatívne organizácie a environmentálne kauzy. Vychutnávala som si svoju slobodu a tešila sa z pomyslenia, že som bezpečne izolovaná od podobnej straty, aká zranila moju matku a starú matku oveľa hlbšie než strata končatiny.

No keď som stála nad Hillaryho schodom s Phindžom Dordžem po boku, odrazu som pocítila voči nemu silný ochranársky cit. Vyliezol na Everest veľakrát, ale bol to Kamiho syn, a Kami bol môj drahý priateľ, ktorý ma priviedol na moju prvú osemtisícovku. Keďže Kami nemohol byť so mnou na Evereste, poslal namiesto seba vlastného syna. S Phindžom Dordžem sme spoločne prešli veľký kus cesty, ťažký výstup vo viacerých ohľadoch. Možnože toto bol okamih, pre ktorý som si šetrila svoj materský inštinkt. Alebo možno išlo o okamih, v ktorom bola so mnou moja matka, aj keď počas svojho života nikdy nebola schopná stáť pri mne. Nevieam, ako inak racionalizovať výbuch materského inštinktu, ktorý sa mnou prehnal. Viem iba to, že to bolo jedinečne *unikátne* ako tie príbehy o matkách, ktoré dokázali nadvihnúť auto, aby zachránili svoje dieťa. Sklonila som pohľad k neúprosnému radu horolezcov a pomyslela si, že musím dostať Phindža Dordžeho dole, a to rýchlo.

Prenos rizika je základným princípom takmer akéhokoľvek podnikania. Uviaznuté transakcie sa môžu pohnúť vpred, ak niekto vezme na svoje plecia vyššiu úroveň rizika výmenou za prírastok, ktorý je v konečnom dôsledku v prospech oboch strán. Keď kupujete dom, úverová spoločnosť podstupuje veľké riziko tým, že vám umožní ho vlastníť a bývať v ňom na zálohu a pomerne malé mesačné splátky. Uvedomila som si, že musím preniesť riziko. Ten, kto prijme riziko, si zaslúži postúpiť.

Zložila som si kyslíkovú masku a zakričala na Phindža Dordžeho: „Pod' za mnou!“ Pripla som sa na fixné lano a naznačila Phindžovi Dordžemu, aby sa držal tesne za mnou popri tom, ako budem viesť zostup v ústrety

protiidúcej premávke. Nikto sa nám nechystal uhnúť, aby sme sa zaradili do jednosmerného cestného pruhu na neuveriteľne úzkych schodoch, ale ja som tam nemienila stáť a čakať, kým nám dôjde kyslík. Hore mierilo momentálne toľko ľudí, že neplatili nijaké pravidlá, ktoré by horolezcom zaručovali právo na priechod jedným či druhým smerom, a neexistoval spôsob, ako komunikovať s druhou osobou, ktorá mala tak ako ja ústa a nos zapchaté dýchacím prístrojom, na očiach hrubé čierne ochranné okuliare a (na rozdiel odo mňa) na hlave prilbu, ktorá z neho robila astronauta na hore.

Chytila som sa lana ľavou rukou a v druhej ruke som držala otvorenú karabínu ako bezpečnostnú poistku. Phindžo Dordže ma vzadu chytil za vrcholový oblek a ja som držala karabínu rovno pred svojou tvárou, aby osoba, ktorá liezla nahor, videla, že nie som pripnutá. Potom som s karabínou-poistkou v pravej ruke urobila krok smerom dole, presunula karabínu okolo pása oproti idúceho horolezca a pripla ju na lano za ním. Zdalo sa, že každý chápe tento neverbálny spôsob komunikácie a že je ochotný spolupracovať. Dokonca ma veľa ľudí pridržalo za lakeť, aby mi pomohlo dočiahnuť na fixné lano. Prijala som riziko, a tak som si zaslúžila postúpiť. Nebolo treba hádať, kto z nás pôjde skôr – či ten, kto ide hore, alebo ten, kto sa vracia. S gravitáciou na našej strane sme sa predierali nadol – rýchlo a efektívne – a pre ostatných horolezcov to znamenalo o dvoch menej, s ktorými musia bojovať.

Dovoľte mi uviesť štandardné zrieknutie sa zodpovednosti: *Neskúšajte to doma*. Kolegovia horolezci, vôbec netvrdím, že toto je spôsob, akým sa to má robiť. Iba podávam správu o tom, čo som urobila, aby som sa dostala von z tlačnice počas prvého roka obávnanej ľudskej zápchy na Evereste.

Po ceste späť sme videli jedného horolezca na kolenách. „Prosím,“ žiadal jeho lezecký kolega, „urobte niekto niečo.“

Kľakla som si k nemu a zložila si kyslíkovú masku. „Ahoj, som Vanessa. Hovoriš po anglicky?“

Postihnutý horolezec prikývol, neschopný pohnúť sa. Dýchal preušované a trhane.

„Nie som lekárka,“ vysvetlila som. „Rozumieš?“

Ďalšie prikývnutie.

„Existuje nejaký dôvod, prečo nesmieš užiť dexametazón orálne?“

Pokrútil hlavou a ja som zalovila vo vrecku. Dala som liek jeho kamarátovi spolu s ďalšími pokynmi. Rozhodne neodporúčam podávať alebo prijímať lieky od náhodných okoloidúcich na vrcholoch hôr. Iba podávam správu. Toto som urobila. Pretože horolezci sa musia občas orientovať v nevládnuteľných situáciách a chápať, že gaučovia nás budú spoza svojich počítačov poučovať o tom, čo sme *skutočne* mali urobiť. Je jednoduché radiť horolezcovi z barovej stoličky. Nuž, prepácte, ak mi je to úplne ukradnuté.

Potom sme s Phindžom Dordžem opustili tých dvoch a pokračovali v zostupe. Podarilo sa nám ísť do Camp 4 o desiatej dopoludnia, menej než šesť hodín po dosiahnutí vrcholu. Keď sme vysielacťou oznámili do základného tábora náš prichod, boli prekvapení, že sa ozývam tak skoro.